

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Britská politika appeasementu ve 30. letech 20. století

Vladimíra Zichová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Britská politika appeasementu ve 30. letech 20. století

Vladimíra Zichová

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Chtěla bych poděkovat panu Prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, CSc. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Svět po první světové válce	3
2.1	Mírová konference	3
3	Koncept kolektivní bezpečnosti.....	6
3.1	Společnost národů	6
3.2	Ženevský protokol.....	9
3.3	Locarno	11
4	Definice appeasementu	14
5	Situace v Evropě po nástupu Hitlera k moci.....	16
5.1	Konference ve Strese.....	16
5.2	Francouzsko–sovětská smlouva.....	17
5.3	Britsko–německá námořní dohoda	18
5.4	Reakce mocností na válku v Habeši.....	19
6	Zhroucení versailleského a locarnského systému	22
6.1	Krise v Porýní	22
6.2	Anšlus Rakouska.....	27
6.3	Mnichovská dohoda	30
6.4	Berchtesgaden	32
6.5	Vytvoření spojenecké nóty.....	32
6.6	Godesberg	33
6.7	Po Mnichovu	35
6.8	Debata v Dolní sněmovně po Mnichovu.....	36
7	Závěr	38
8	Seznam použité literatury	42
9	Resumé.....	43

1 Úvod

Předkládaná bakalářská práce pojednává o tématu britské politiky appeasementu ve 30. letech 20. století uplatňované vůči tehdejšímu Německu. Téma jsem si zvolila s ohledem na můj zájem o toto období, které zahrnuje mnoho událostí, jež měly zcela zásadní dopady na vývoj mezinárodních vztahů v Evropě a dalekosáhlé důsledky téměř pro celý svět. Tato bakalářská práce se pokusí zmapovat postupnou infiltraci politiky appeasementu do britské zahraniční politiky a zhodnotí její celkové dopady na tehdejší dějinný vývoj.

Počátky tohoto fenoménu lze spatřovat již po podepsání Versailleské smlouvy v roce 1919, která Německo označovala za viníka první světové války a zároveň mu diktovala velmi tvrdé mírové podmínky. Ty byly nastavené tak, aby Německo nemělo již nikdy možnost rozpoutat další světovou válku. Následné dohady o tom, zda a jak moc byly tyto podmínky vůči Německu skutečně spravedlivé se ve skutečnosti staly základní premisou Velké Británie, která ji nakonec společně s Francií přivedla k uplatňování politiky appeasementu vůči Německu. Touha Německa po pomstě za ponížení ve Versailles mu nakonec umožnila tento politický nástroj obrátit ve svůj prospěch.

Politika appeasementu se v meziválečném období stala hlavním nástrojem Velké Británie, která se snažila nastavit rovnováhu sil v Evropě tak, aby co nejvíce vyhovovala jejím mocenským zájmům. Velká Británie se cítila být ohrožena zejména Francií, která byla v Evropě jejím tradičním rivalem. Obávala se však také vlivu komunismu a Sovětského svazu, který vznikl v roce 1922. V neposlední řadě také samozřejmě hájila také pozici koloniální velmoci. Počáteční ovlivňování geopolitických poměrů v Evropě ve jménu politiky appeasementu se však nakonec proměnilo v nekonečný sled ústupků, na jehož konci byla další světová válka.

Dalším souvisejícím tématem této práce je formování systému kolektivní bezpečnosti v Evropě, jehož zastřešující organizací byla organizace Společnost národů. Cílem této organizace bylo nastolení nových pravidel na poli mezinárodních vztahů, které již nadále neměly tolerovat válku jako hlavní způsob řešení sporů vůči žádné

signatářské zemi. Evropa byla po první světové válce značně zdevastovaná a jak politici, tak evropská společnost, byli nakloněni řešit budoucí spory mírovou cestou.

Jaké byly příčiny vzniku politiky appeasementu a hlavní důvody, které vedly Velkou Británii k politice ústupků vůči Hitlerovi i přesto, že neustále stupňoval své požadavky? Lze tuto politiku s odstupem času jakkoli obhájit? Do jaké míry byla idea Společnosti národů a kolektivní bezpečnosti skutečně naplněna, aby dokázala zabránit dalším konfliktům? Na tyto otázky se budu snažit nalézt odpovědi, které uvedu v závěru své práce.

Mezi základní prameny této práce patřila publikace Jiřího Ellingera *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940*, která se snaží usadit postavu Nevilla Chamberlaina do širšího kontextu britské domácí i zahraniční politiky 30. let 20. století. Dalším důležitým zdrojem byla kniha amerického diplomata a laureáta Nobelovy ceny míru, Henryho Kissingera, nesoucí název *Umění diplomacie*, která se zabývá dějinami mezinárodních vztahů a událostmi souvisejícími s tématem mé bakalářské práce.

Mezi důležité zahraniční zdroje patří bezesporu kniha *The Age of Appeasement. The Evolution of British Foreign Policy in the 1930s* od Peijian Shena, která zachycuje obsazení Porýní, a kniha Bruce T. Thorntona *The Wages of Appeasement. Ancient Athens, Munich, and Obama's America*, která se zabývá rolí appeasementu při klíčových událostech v daném období. Mnichovskou dohodou, která patří mezi významné příklady appeasementu, se zabývá kniha britského historika Davida Fabera *Mnichov. Krize appeasementu 1938*. Mezi další důležité zdroje patřily také odborné články, například britského historika Roberta Alexandra Clarka Parkera, který se zaměřuje na appeasement a druhou světovou válku ve své práci *Neville Chamberlain ve svém kritickém roce* v časopise *Dějiny a současnost*, článek Radka Břacha *Ženevský protokol o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1924* publikovaný v časopise *Historie a vojenství*, nebo také studie, například *The Abyssinian Crisis* od Telforda Taylora a *The Rhineland Crisis* od Mauriceho Cowlinga vydané jako součást sborníku R. J. Q. Adamse z *British Appeasement and the Origins of World War II*.

2 Svět po první světové válce

2.1 Mírová konference

Příměří mezi Německem a Spojenci bylo podepsáno v Compiègne 11. listopadu 1918. Mírová konference probíhala v Paříži od ledna do června 1919. Hlavními osobnostmi jednání byli americký prezident Woodrow Wilson, britský premiér David Lloyd George a francouzský premiér Georges Clemenceau. Itálii zastupoval ministerský předseda Vittorio Orlando a Japonsko baron Nobuaki Makino. Nejdůležitějším řídicím orgánem konference byla Nejvyšší rada, která měla být původně tvořena deseti členy. Nakonec byla označena jako Rada tří, která byla zastoupena Velkou Británií, USA a Francií. Konference se neúčastnilo Rusko, které už dříve uzavřelo s Německem separátní mír.¹

Mírová jednání řešila otázku vzniku nástupnických států po rozpadu rakousko–uherské monarchie a další územní požadavky, válečné reparace a situaci v poraženém Německu, s nímž byla mírová smlouva podepsána 28. června 1919 v Zrcadlovém sále paláce ve Versailles. Německo vnímalo nastavení mírových podmínek negativně, protože obsahovalo mnoho tvrdých ustanovení a německá vláda jen velmi neochotně vyjádřila souhlas s požadavky vítězů. Německo se válkou velmi vyčerpalo a tlak spojenecké blokády byl natolik silný, že německé vládě nic jiného nezbyvalo. Němci však konečná ujednání pokládali za diktát, který je měl zotročit.²

Německo muselo Francii vrátit Alsasko–Lotrinsko. Levý břeh Rýna měl být po dobu patnácti let okupován spojeneckými jednotkami a pravý břeh měl být demilitarizován. Následujících patnáct let mělo spadat Sársko a Gdaňsk pod správu Společnosti národů. Po skončení této lhůty měl o osudu Sárska rozhodnout plebiscit. Nově vzniklému Polsku muselo Německo odstoupit část Západního Pruska, Pomořanska a Poznaňska. Československu odstoupilo Hlučínsko. Německo tak celkově přišlo o 13 % území a osm milionů obyvatel. Navíc ztratilo všechny své kolonie. Vojenské podmínky diktovaly poraženému Německu také zrušit všeobecnou brannou

---

¹ NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století*, Praha 2000, s. 7.

² TAYLOR, A. J. P., *Příčiny druhé světové války*, Bratislava 2006, s. 42.

povinnost, omezit pozemní armádu na sto tisíc mužů, zákaz používání letadlových zbraní a ponorek, ale také výrobu a vývoj zbraní vlastních.³

Článek 231 mírové smlouvy z roku 1919, tzv. klauzule o válečné vině, označil Německo za viníka první světové války. Později si signatáři míru kladli otázku, zda bylo správné potrestat pouze Německo a zda byl článek 231 přiměřený.⁴ Kritik Versailleské mírové smlouvy, ekonom John Maynard Keynes, upozornil na ignorování Wilsonových Čtrnácti bodů v případě práva národů na sebeurčení. Svou kritiku publikoval šest měsíců po podepsání smlouvy s Německem ve své knize *Ekonomické důsledky míru*, v níž kritizoval výši německých reparací, které označil za nemorální. Tato kniha tak může být pokládána za základní text, který spadá do počáteční fáze appeasementu.

Dalším textem počáteční fáze britské meziválečné politiky appeasementu je *Memorandum z Fontainebleau*, za jehož autora je považován Lloyd George. Autorem textu Memoranda byl ve skutečnosti Philip Kerr, který patřil k významným představitelům politiky appeasementu 30. let 20. století. Lloyd George v Memorandu, které je namířeno proti francouzským přísným nárokům vůči Německu, vyjádřil obavu z budoucí německé pomsty. Také druhý tajemník britského velvyslanectví v Paříži, Neville Henderson, stoupenec politiky appeasementu, vyjádřil názor, že Francii ovládá strach a nenávisť, což může mít za následek příliš tvrdé potrestání Německa. Harold Nicolson, autor knihy *Peacemaking* zaznamenávající konferenci průběh mírové konference, naopak sdílel obavy válkou oslabené Francie z další německé agrese.⁵

Tvůrcům versailleského mírového systému se tak podařil opak toho, co původně zamýšleli. Hlavním cílem bylo maximálně oslabit Německo, což se v konečném důsledku také stalo, nicméně zdá se, že se nakonec Německu podařilo z mírové smlouvy vytěžit dokonce ještě lepší výchozí postavení k pozdějšímu pokusu o ovládnutí Evropy, než mělo před první světovou válkou. Předpovědi některých politiků o tom, že se Německo vrátí na politickou scénu silnější, začínaly postupem času nabývat čím dál tím více reálné obrysy.⁶

---

³ NÁLEVKA, s. 9–10.

⁴ KISSINGER, Henry, *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Praha 1999, s. 256.

⁵ NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement. Britský pokus zabránit druhé světové válce*, Líbeznice 2006, s. 19–24.

⁶ KISSINGER, s. 256.

Evropské velmoci začaly postupně přehodnocovat své postoje vůči Německu a touha po jeho tvrdém potrestání začala slábnout v Británii již ve 20. letech 20. století i přesto, že v té době vládu varoval britský generální štáb, který odhadoval, že Německo začne do deseti let od podepsání mírové smlouvy opět zbrojit. Dále předvídal, že oslabená Francie uzavře alianci s předními mocnostmi Evropy, aby posílila svou pozici vůči Německu. Britští státníci však nepřikládali varování svého generálního štábu patřičný význam. Podle nich bylo nutné dosáhnout usmíření s Německem a smazat staré křivdy. Právě zde můžeme spatřovat počátky zrodu politiky appeasementu.⁷

---

⁷ KISSINGER, s. 264.

3 Koncept kolektivní bezpečnosti

3.1 Společnost národů

Britská veřejnost byla po první světové válce nakloněna vzniku systému kolektivní bezpečnosti⁸, který by v případě agresivního chování států mohl použít ekonomický nebo ozbrojený tlak proti agresorovi. Hlavním posláním tohoto systému mělo být zachování míru a světového řádu, který byl nastaven spíše ve prospěch vítězných mocností. Kdo by se pokusil tento řád narušit, musel by čelit společnému zásahu členských států. Nadále měla být agrese vůči jinému členskému státu pokládána za mezinárodní zločin.

Vítězné mocnosti po první světové válce nepovažovaly staré aliance a systém rovnováhy sil za spolehlivé, proto měla být vytvořena taková mezinárodní organizace, která by řešila konflikty mírovou cestou a zakázala válku jako hlavní prostředek politiky. Idea založení Společnosti národů se objevovala již ke konci první světové války. V důsledku prožitých hrůz se nejen v západní Evropě, ale i ve Spojených státech, zvedla vlna pacifismu, která chtěla svět ušetřit dalších válek.⁹ Vznik této organizace měla ve Velké Británii podpořit tzv. Unie Společnosti národů. Unie měla veřejnosti pomoci pochopit poslání a záměr Společnosti národů tak, aby se Velká Británie stala jejím zakládajícím členem. Unie si získala své přívržence také v řadách duchovenstva. V té době příznivci zásad Společnosti považovali za morální a křesťanskou povinnost vznik takové organizace podpořit. Církev se snažila apelovat na morální poslání nové bezpečnostní organizace a ve jménu ideálů tohoto společenství se snažila spojit všechny křesťany.

Společnost národů však měla také mnoho odpůrců, podle nichž mohla fungovat pouze za předpokladu, že by měla statut politické a vojenské organizace. Leo Amery, významný člen konzervativní strany, charakterizoval Unii jako vlivnou propagandistickou organizaci složenou z teoretiků a radikálních pacifistů. Unie zasahovala také do vzdělání zakládáním speciálních letních škol a působením na

---

⁸ Jedná se o vytvoření systému, jehož účelem je na základě spolupráce států udržet mír a bezpečnost a zajistit, aby nedošlo k napadení jednoho státu druhým státem. Zúčastněné státy se zavazují vystoupit společně proti případnému agresorovi. Napadení jednoho státu tak znamená napadení všech. Systém o bezpečnosti měl být prevencí vzniku další světové války.

⁹ NOVOTNÝ, Lukáš, *Velká Británie, Konzervativní strana a vznik Společnosti národů*. In: Historický obzor 21, 2010, 7/8, s. 178–179.

běžných vzdělávacích institucích. Učitelům dodávala knihy a brožury obsahující informace o Společnosti národů, což podle odpůrců vytvářelo ze škol misionářská centra. Dodávané materiály podle kritiků Unie potlačovaly v lidech pocit vlastenectví a šířily myšlenky internacionalismu. Její vliv se rozšířil i do politického prostředí. V roce 1920 se Dolní sněmovna dokonce stala jakýmsi střediskem Unie, když se k ní hlásilo 159 poslanců.¹⁰

Stoupencem pacifistického hnutí byl rovněž prezident USA Wilson, který ve svých Čtrnácti bodech doporučil mimo jiné založení právě také organizace, která by se stala nástrojem kolektivní bezpečnosti pro zachování světového míru.¹¹ Na zasedání Kongresu 8. ledna 1918 prezentoval americký prezident Wilson americké vládě zmíněných Čtrnáct bodů, které rozdělil na dvě části. Mezi prvních osm povinných bodů patřila otevřená diplomacie, svoboda námořní plavby, všeobecné odzbrojení, odstranění obchodních překážek, nestranné urovnání koloniálních nároků, obnovení Belgie, stažení vojsk z ruského území a založení Společnosti národů. Zbývajících šest bodů mělo být splněno, avšak nebyly označeny jako absolutně nezbytné. Jednalo se o navrácení Alasky–Lotrinska Francii, autonomii pro menšiny v Osmanské říši, úpravu hranic mezi Rakouskem–Uherskem a Itálií, stažení vojsk z Balkánu, mezinárodní statut Dardanel a vytvoření nezávislého Polska.¹²

Na mírové konferenci v Paříži byla pod prezidentovým vedením ustanovena tzv. Komise hotelu Crillon, která měla vypracovat řád a pravidla budoucí organizace. Zakladatelé pravidel však měli na fungování a poslání nové organizace odlišné názory. Francie očekávala záruky a vytvoření bezpečnostního systému proti obnově silného Německa. Británie začala preferovat návrat k politice rovnováhy sil a Společnost vnímala jen jako nástroj určený pro mírové řešení sporů.¹³

Prezidentův návrh byl nakonec schválen a 14. února 1919 byl vyhlášen jako Pakt Společnosti národů, který schválila také pařížská mírová konference 28. dubna téhož roku. Odmítnutím ratifikace Paktu americkým Kongresem na konci roku 1919 se však Spojené státy nakonec vrátily ke své politice izolacionismu. Prezident Wilson se účastnil mírové konference a jeho dlouhá nepřítomnost v Kongresu a změny na domácí

---

¹⁰ NOVOTNÝ, s. 179–180.

¹¹ NÁLEVKA, s. 12.

¹² KISSINGER, s. 236.

¹³ NÁLEVKA, s. 13.

politické scéně se staly jedním z důvodů pro odmítnutí ratifikace smlouvy Společnosti národů, které se neměl po dobu účasti na vyjednávání mírových podmínek čas řádně věnovat.¹⁴ Nepodařilo se tak realizovat politickou spolupráci Evropy a USA. Stabilní ekonomické poměry v Evropě však měly zajistit například Dawesův a Youngův plán, podle něhož mělo Německo splácet válečné reparace a současně rozvíjet své hospodářství. Spojené státy nepovažovaly Německo za hrozbu a chybně usoudily, že není hrozbou ani pro Evropu.¹⁵

Prozatímním sídlem Společnosti národů se stal hotel National v Ženevě. Mezi tři základní orgány patřilo Shromáždění, Rada Společnosti a sekretariát s generálním tajemníkem. Shromáždění se skládalo ze signatářů Paktu. Radu tvořili čtyři stálí členové – Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko, a devět nestálých členů, kteří byli voleni Shromážděním na tříleté období. Prvním generálním tajemníkem Rady se stal britský diplomat sir Eric Henry Drummond.

Text Paktu tvořilo 26 článků, které se věnovaly snaze omezit zbrojení, stvrzovaly principy nezávislosti, územní nedělitelnost členských států a sankce proti agresorům. Závěrečné články se týkaly správy bývalých německých kolonií a držav Osmanské říše, o které se podělily vítězné mocnosti.¹⁶

Pakt byl namířen výhradně proti agresi, nikoli proti samotnému Německu. Pakt bohužel neobsahoval ustanovení ohledně nástrojů, které by případné agresory přinutily řešit spory mírovou cestou, a to se také nakonec stalo jeho největší slabinou. Společnost národů se prokázala v krizových situacích jako nefunkční a neakceschopná organizace, která postrádala vlastní armádu a jasně nastavený mechanismus sankcí, kterými by mohla zakročit například v případě napadení Mandžuska Japonskem, italského útoku na Habeš nebo obsazení Porýní Německem.¹⁷

---

¹⁴ KISSINGER, s. 241.

¹⁵ TAYLOR, s. 49–50.

¹⁶ NÁLEVKA, s. 13.

¹⁷ KISSINGER, s. 262.

3.2 Ženevský protokol

Nově vzniklá Společnost národů měla nastolit systém kolektivní bezpečnosti v Evropě. Bylo nutné nejen zajistit, aby byly problémy řešeny mírovou cestou, ale také stanovit definici případného agresora. K tomu měl posloužit tzv. Ženevský protokol.

Shromáždění Společnosti národů v září 1923 vytvořilo univerzální smlouvu o vzájemné pomoci, která uváděla, že Rada Společnosti měla v konfliktu určit agresora a oběť. Členové společenství byli povinni oběti pomoci za podmínky, že napadený stát dodrží závazek o omezení zbrojení, který Společnost schválí. Rada mohla rozhodnout o použití hospodářských sankcí, určit síly potřebné k obranné operaci, jmenovat vrchního velitele, připravit finanční spolupráci.

Tento návrh byl poslán vládám členských států k projednání. Britská vláda Ramsayho MacDonalda návrh zamítla, protože podle ní chyběla přesná definice agrese a rovněž mechanismus vojenské pomoci byl zdlouhavý a neefektivní. Francouzská vláda ministerského předsedy Édouarda Herriota projekt přijala. U zrodu smlouvy stál i československý ministr zahraničí, Edvard Beneš, který vyjádřil svůj souhlas a dodal, že její schválení pomůže Společnosti národů k cestě řešit spory mírovou cestou. USA a Sovětský svaz se však dohodou nechtěly zabývat a Velká Británie si navíc velmi dobře uvědomovala, jak velký závazek by tím na sebe vzala.¹⁸

Páté zasedání Společnosti národů bylo zahájeno 1. září 1924. Poprvé od založení Společnosti se do Ženevy dostavil britský a francouzský ministerský předseda. Na tomto setkání vystoupil 4. září se svým projevem MacDonal, který v něm odmítl navrhovanou smlouvu a navrhl svolat odzbrojovací konferenci. Dále doporučil utvořit systém smírného vyřizování sporů a lépe definovat agresora tím, že bude tak označen stát, který se nepodrobí arbitráži. Následoval projev francouzského ministerského předsedy Herriota a československého ministra zahraničí Beneše, ve kterém oba vyjádřili svůj souhlas k návrhu o smlouvě vzájemné pomoci.

---

¹⁸ KISSINGER, s. 266.

Po neúspěchu prvního návrhu, přišel britský premiér MacDonald a francouzský premiér Herriot po dlouhých vzájemných rozhovorech 6. září 1924 s alternativou, jíž se stal Ženevský protokol. Hlavním prostředníkem jednání o protokolu byl Beneš.¹⁹ Tento návrh požadoval arbitráž Společnosti v mezinárodních konfliktech a stanovil tři kritéria pomoci napadeným státům. Členské státy pomohou oběti v případě, kdy agresor odmítne řešit spor mírovou cestou, nepředloží spornou záležitost k soudnímu urovnání nebo k arbitráži a pokud ohrožený stát splní podmínky odzbrojení.²⁰

Schválení protokolu vyžadovalo ratifikaci ze strany signatářských států. Problém jeho uznání se objevil v Británii, když v nových volbách v roce 1925 zvítězili konzervativci, kteří vyjádřili svůj nesouhlas kvůli omezení rozhodování, univerzálnosti závazků a automatismu sankcí. Nový ministr zahraničí Velké Británie, Austen Chamberlain, si vyžádal čas na rozmyšlenou a zvažoval tři jiné varianty. První se týkala smlouvy doplňků a dodatků k protokolu, druhá zahrnovala smlouvu s Francií a Belgií a třetí varianta přišla v únoru 1925 z Německa, která navrhovala bezpečnostní pakt na Rýně. Britská vláda ministerského předsedy Stanleyho Baldwina přijala německý návrh v březnu 1925 a rozhodla se, že Ženevský protokol nepodpoří. Protokol sice schválilo Československo, Belgie, Španělsko a další země, nicméně bez britské účasti návrh ztratil svůj smysl.

Ženevský protokol ve srovnání s Paktem Společnosti národů usiloval o snížení zbrojení tím, že poskytoval zvýšenou bezpečnost zdokonalením systému smírného vyřizování sporů a efektivnějšími sankcemi proti agresorovi. Kromě toho přinesl lepší definici agrese. Hlavní zásadou byl zákaz útočné války. Chtěl toho dosáhnout právními prostředky, vytvořením soustavy smírného vyřizování sporů. Vliv protokolu lze spatřit v dalších bezpečnostních projektech jako je například Rýnský garanční pakt z října roku 1925.²¹

---

¹⁹ BŘACH, Radko, *Ženevský protokol o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1924*. In: *Historie a vojenství* 41, 1992, 6, s. 36–39.

²⁰ KISSINGER, s. 266–268.

²¹ BŘACH, s. 46.

3.3 Locarno

Když se Velká Británie rozhodla, že nepodpoří Ženevský protokol, skončily tím veškeré naděje na založení skutečně funkčního systému kolektivní bezpečnosti. Důvodem jejího rozhodnutí byla nabídka Gustava Stresemanna, říšského ministra zahraničí, který 9. února 1925 Británii navrhl uzavření bezpečnostního paktu na Rýně. Tento návrh přijala Baldwinova vláda na schůzi, která probíhala od 2. do 5. března 1925.²²

Stresemann navrhoval mírový pakt mezi Francií a Německem, který by byl garantovaný Velkou Británií a Itálií. Obě země měly zároveň sloužit jako hlavní rozhodčí mezi Francií a Německem v případě sporu. Itálie se tímto návrhem cítila být konečně včleněna do mezinárodního dění jako rovnocenný partner ostatních velmocí. Francie přijala Stresemannův pakt s tím, že by měl být rozšířen také o garance pro její východní spojence na hranicích s Německem. Tento návrh však odmítlo jak Německo, tak Británie. Je zřejmé, že politika Velké Británie sledovala od března 1925 jediný cíl – nedotknutelnost hranic Německa, Francie a Belgie. O osud států střední a východní Evropy nejevila zdaleka takový zájem a bezpečnost této oblasti považovala za problém budoucnosti. Velká Británie prosazovala, aby bylo Německo přijato do Společnosti národů a aby došlo k uzavření arbitrážních smluv mezi Německem, Československem a Polskem.²³

Návrh podoby Rýnského garančního paktu měl být projednán na konferenci ve švýcarském Locarnu, která probíhala ve dnech 5. až 16. října 1925, kam se sjela špička evropské diplomacie, včetně zástupce Československa, ministra zahraničí Beneše. Jednání se účastnili britský ministr zahraničí Chamberlain, německý ministr zahraničí Stresemann a francouzský ministr zahraničí Aristide Briand. Celkem bylo podepsáno devět dokumentů. Hlavní dokument, Rýnský garanční pakt, byl podepsán 16. října 1925. Rýnský pakt garantoval hranice mezi Německem, Francií a Belgií a trvalou demilitarizaci Porýní.

---

²² BŘACH, s. 45–46.

²³ NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman, *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*, Plzeň 2013, s. 80–84.

Dále byly podepsány arbitrážní smlouvy mezi Německem a Belgií, Francií a Německem, Německem a Polskem, Německem a Československem. Téhož dne podepsala své spojenecké dohody s východními spojenci také Francie. Narůstající neochota ze strany Velké Británie a posléze i Francie garantovat hranice východních spojenců s Německem představovala nadále velké nebezpečí. Smlouvy, které podepsalo Německo se svými východními spojenci, totiž negarantovaly nedotknutelnost hranic.²⁴

Německo současně podepsalo dne 12. října 1925 německo–sovětskou hospodářskou smlouvu a následně v dubnu 1926 také smlouvu o přátelství a neutralitě. Téhož roku bylo přijato do Společnosti národů. Velká Británie považovala vstup Německa do Společnosti národů za zásadní krok a doufala, že Německo bude svým členstvím vázáno respektovat země na východ od svých hranic a vzdá se případné agrese.²⁵

Rýnský garanční pakt tak měl zajistit evropský mír a zapojit Německo zpět do mezinárodní politiky jako rovnocenného partnera. Návrat Německa na mezinárodní politickou scénu za silné podpory v podobě politiky appeasementu a po podpisu Rýnského garančního paktu mělo v Evropě obnovit rovnováhu sil a zajistit Velké Británii takovou pozici, aby v případě válečného konfliktu nemusela vstoupit do další války.²⁶

Konferencí v Locarnu bylo ukončeno soupeření dvou zneprátelených mocností, Francie a Německa, které bylo v Evropě patrné od roku 1919. Za zásadní úspěch locarnské konference lze považovat německý vstup do Společnosti národů. Britská veřejnost byla ovlivněna tzv. „*duchem Locarna*“, nadějí, že se události z let 1914–1918 nebudou opakovat. Poprvé od roku 1919 Německo uznalo status quo na svých západních hranicích a i přesto, že nevyloučilo změny na hranicích s Československem a Polskem, přijalo závazek, že se jakýkoli spor pokusí nejprve vyřešit mírovou cestou. Velká Británie přijala formální závazek pomoci napadené evropské zemi bez předchozího souhlasu dominií a bez přímé spoluúčasti Spojených států. Takový závazek britští politici dosud odmítali. Je možné, že Rýnský garanční pakt přijali proto,

---

²⁴ NOVOTNÝ, KODET, s. 164–168.

²⁵ Tamtéž, s. 169–171.

²⁶ THORNTON, Bruce S., *The Wages of Appeasement. Ancient Athens, Munich, and Obama's America*, New York 2011, s. 81–84.

že nebyl mírovou dohodou, ale dokumentem, který stanovoval za jakých okolností, je možné uchýlit se k válce.

Chamberlain rád hovořil o „*duchu Locarna*“, kterým podle něj skončilo období nejistoty a obav a začala nová éra mírové spolupráce mezi státy. V jeho úvahách hrál „*duch Locarna*“ velký význam, protože například v listopadu 1925 při jednom ze svých projevů prohlásil, že atmosféra po uzavření smluv mu umožní provádět politiku appeasementu.²⁷ Ministři zahraničí Chamberlain, Briand i Stresemann získali za sjednání Rýnského garančního paktu Nobelovu cenu míru. Přestože se zpočátku jevílo uzavření všech těchto dohod jako krok správným směrem, později se ukázalo, že ani Locarnské smlouvy nedokázaly zabránit narušení versailleského systému a další světové válce.²⁸

Systém nastavený v roce 1925 však selhal při první zkoušce v březnu 1936, kdy Hitler nařídil německým jednotkám vpochodovat do Porýní. Selhal kvůli postoji Velké Británie, která se hájila argumentem, že se v Locarnu zavázala být pouze garantem a nikoliv arbitrem případných konfliktů. Když Německo obsadilo Porýní, vrátila se zpět atmosféra strachu a nejistoty, která byla v Evropě před říjnem 1925.²⁹

---

²⁷ NOVOTNÝ, KODET, s. 183–194.

²⁸ THORNTON, s. 81–83.

²⁹ NOVOTNÝ, KODET, s. 194–197.

4 Definice appeasementu

Politiku appeasementu lze nazvat politikou usmiřování formou jednostranných rozhodnutí na úkor jedné strany. Nelze ji tedy považovat za kompromis, jehož cílem je řešení geopolitických problémů. Jako příklad lze uvést politické usmiřování Anglie a Francie s Německem a Itálií během Mnichovské konference v září 1938, které Hitlerovi pomohlo získat strategickou pozici přímo uprostřed Evropy.³⁰

Oxfordský slovník charakterizuje appeasement jako politiku ústupků vůči požadavkům nepřátelské země s cílem udržet mír. Termín je v současné době nahlížen spíše negativně a stal se symbolem zbabělého chování ze strany mocností výměnou za relativní mír v situaci, kdy agresor stále více zvyšuje své požadavky. Stoupenci appeasementu zastávali názor, že poražené státy první světové války byly potrestány příliš tvrdě. Zejména Velká Británie byla přesvědčena o tom, že vítězové by se měli snažit vyhovět náležitě odůvodněným stížnostem poražených mocností, slevit z válečných reparací a v přípustné míře respektovat právo na zbrojení. Vedle Velké Británie podlehla politice appeasementu nakonec také Francie, původně jeden z největších zastánců válečných reparací vůči Německu, které pro ni představovalo velkou geopolitickou hrozbu.

Skutečně viditelné trhliny této politiky začaly být patrné v roce 1933, kdy byl Hitler za velmi vyhrocených okolností jmenován říšským kancléřem prezidentem Paulem von Hindenburgem a stal se tak hlavou německé vlády. Velká Británie a Francie následně přihlížela Hitlerovu nelegálnímu zbrojení v letech 1934 a 1935, stejně tak jako remilitarizaci Porýní v roce 1936 nebo anšlusu Rakouska v roce 1938. Obdobně reagovalo i veřejné mínění obou zemí.

Vlády Velké Británie a Francie se příliš obávaly narůstající moci nacistického Německa, ale i fašistické Itálie a Japonska, a tak místo politických opatření preferovaly raději drobné ústupky v oblastech mimo sféru jejich zájmu, které však měly v konečném důsledku ohromné dopady pro celou Evropu. Veřejným míněním v obou zemích otřásl až události po roce 1938, převážně v důsledku uzavření Mnichovské dohody, která zpečetila další osud Československa.

---

³⁰ PEČENKA, Marek a kol., *Encyklopedie moderní historie*, Praha 1999, s. 28.

Zpočátku byli obyvatelé Francie a Británie uzavření Mnichovské dohody nakloněni, nicméně budoucí vývoj nasvědčoval tomu, že zachování míru je jen iluzí a Hitler, jak tvrdil Winston Churchill, má v úmyslu dobýt celou Evropu. V březnu 1939 se jeho slova potvrdila, když nacistické Německo, navzdory všem zárukám zabralo po odstoupení Sudet také zbytek Československa. Na jedné straně tak proti Hitlerovi stály západní mocnosti, jejichž politika appeasementu se ukázala být neúčinná a ztratila podporu veřejného mínění, na straně druhé čelil Hitler sovětskému Rusku, jehož komunistický systém byl zaměřen proti nacismu. Británie i Francie se proto rozhodly politiku ústupků ukončit a po napadení Polska nacistickým Německem v září 1939 vyhlásily Hitlerovi válku.³¹

---

³¹ MCLEAN, Iain, MCMILLAN, Alistair, *The Concise Oxford Dictionary of Politics*, Oxford 2009, s. 21–22.

5 Situace v Evropě po nástupu Hitlera k moci

5.1 Konference ve Strese

Hitler oznámil odchod Německa z Odzbrojovací konference 14. října 1933 a o týden později také ze Společnosti národů. Začátkem roku 1934 začalo Německo zbrojit.³² Británie a Francie navrhly v únoru 1935 Německu nový plán, který by poskytl Německu rovnost ve zbrojení výměnou za dohodu akceptující limity letecké války a některých zbraní, spolu s novými smlouvami týkající se bezpečnosti zemí na východ od Německa a jeho návratu do Společnosti národů. Na tento návrh však Hitler reagoval dne 16. března 1935 vyhlášením všeobecné branné povinnosti a oficiálním ohlášením existence německého letectva, včetně navýšení německé armády o více než půl milionu mužů. Tím došlo ze strany Německa k jasnému porušení ustanovení Versailleské smlouvy.³³

Západní mocnosti si začaly uvědomovat, že je potřeba jednat. Italský vůdce Benito Mussolini na žádost Francie a Velké Británie uspořádal 11. dubna 1935 konferenci v lázeňském městě Stresa, která trvala do 14. dubna. Hlavními aktéry této konference byli kromě Mussoliniho také britský premiér MacDonald s ministrem zahraničí Johnem Simonem a francouzský premiér Pierre-Étienne Flandin s ministrem zahraničí Pierrem Lavalem. Jednání dospělo k závěru, že je třeba zadržet sílící německé útoky na dosavadní evropské uspořádání. Spolupráce těchto tří mocností však netrvala dlouho, protože francouzské a britské zahraniční strategie byly velmi rozdílné. Ukázalo se, že rozpory v uplatňování rozdílné politiky vůči Německu z 20. let nebyly překonány ani po nástupu nacistů k moci. Mussolini si navíc od jednání sliboval souhlas mocností k chystanému obsazení Habeše. Konference ve Strese tak byla posledním pokusem vítězů první světové války vyvinout společné úsilí vůči nacistickému Německu.³⁴

Výsledkem této konference bylo pouze potvrzení zásad Rýnského garančního paktu, vyslovení důvěry francouzsko–italské spolupráci a rozdělení francouzských a britských politických strategií.³⁵ Bruce S. Thornton ve své knize uvádí, že jednání ve

---

³² KISSINGER, s. 307.

³³ THORNTON, s. 96.

³⁴ ELLINGER, Jiří, *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940*, Praha 2009, s. 68.

³⁵ NÁLEVKA, s. 101–102.

Strese přineslo pouze prázdná slova. Konference navíc odhalila dalšího agresora v Evropě, kterým se stal italský vůdce Mussolini. Ten využil politiky appeasementu, když se rozhodl realizovat svůj sen o obnově římské říše expanzí do Afriky a invazí do Habeše. Povzbuzen usmiřovací a ústupnou politikou appeasementu napadl v říjnu 1935 Habeš. Politika appeasementu tak nechala všem agresorům volné pole působnosti a vyslala jasný signál o tom, že si mohou dělat, co chtějí.³⁶

5.2 Francouzsko–sovětská smlouva

Francie se ve své zahraniční politice vydala jiným směrem než Velká Británie a rozhodla se zaručit si bezpečnost vůči možnému napadení ze strany Německa navázáním spolupráce se Sovětským svazem. Dne 2. května 1935 tak byla podepsána francouzsko–sovětská smlouva o vzájemné pomoci po dobu pěti let. Signatáři se navíc zaručili, že si vzájemně pomohou v případě napadení jinými státy. Francie chtěla tímto paktem mocensky zastrašit Hitlera a naznačit mu, že v případě agresivního zásahu bude muset čelit nepřítelům na dvou frontách. Na tuto smlouvu navázala československo–sovětská smlouva, podepsaná o čtrnáct dní později.³⁷

Francie a Sovětský svaz však nebraly své spojení příliš vážně a dál preferovaly své vlastní mocenské zájmy. Stalin navíc nedůvěřoval kapitalistickému světu a kolektivní bezpečnost vnímal pouze jako pojistku proti sjednocení Západu proti sovětskému Rusku.³⁸ Ještě před podepsáním francouzsko–sovětské smlouvy navrhoval ministr zahraničí Jean Louis Barthou vytvoření takzvaného Východního paktu v rámci nové koncepce zahraniční politiky, která měla být založena na systému vzájemně propojených aliancí. Hlavním základem tohoto návrhu byly smlouvy o zárukách a vzájemné pomoci mezi Sovětským svazem, Finskem, Litvou, Lotyšskem, Estonskem, Polskem a Československem. Tyto snahy však zmařil atentát na Barthoua.³⁹

---

³⁶ THORNTON, s. 96–97.

³⁷ ELLINGER, s. 68.

³⁸ NÁLEVKA, s. 102.

³⁹ Tamtéž, s. 98–100.

5.3 Britsko–německá námořní dohoda

I přes Hitlerovo porušení Versailleské smlouvy a pokusu poškodit systém rovnováhy sil byla dne 18. března 1935 podepsána smlouva, která povolila Německu postavit námořní loďstvo o síle 35 % britské námořní síly a stejný počet ponorek, zároveň bylo vázáno slibem nerozpoutat ponorkovou válku.⁴⁰ Británie se na rozdíl od Francie rozhodla pokračovat v duchu appeasementu 20. let a hodlala s Německem uzavřít dvoustrannou dohodu. Simon, britský ministr zahraničí, domluvil s Hitlerem během své březnové návštěvy v Berlíně možnost uzavřít námořní dohodu, která by určovala vzájemný poměr námořních sil. Británii se uzavřením této smlouvy podařilo zjistit přesné informace o stavu německého námořnictva. Americká a japonská vláda nevyjádřily proti dohodě žádné námitky, jen Francie dala najevo, že se cítí být dotčena tím, že nebyla k jednání přizvána. Dvoustranná dohoda byla podepsána 18. června 1935 v den sto dvacátého výročí bitvy u Waterloo. Smlouvu podepsali Hitlerův osobní zmocněnec Joachim von Ribbentrop a britský ministr zahraničí Samuel Hoare.

Podmínkou smlouvy byla rovněž vzájemná výměna informací o zbrojních námořních plánech. První náměstek ministra zahraničí, Robert Vansittart, zastával názor, že smlouva přinese Británii prospěch. Churchill však tvrdil pravý opak. Britové tím podle něj jen pokračovali v politice appeasementu a živili svou falešnou nadějí na mír uzavíráním dohod o zbrojení, které považovali za způsob, jak se vyhnout případné další válce.

V roce 1935 tak už bylo zcela jasné, že se politické strategie Velké Británie a Francie a jejich postoj vůči řešení otázky Německa se definitivně rozcházejí. Francie uzavřela odstrašovací alianci se Sovětským svazem, zatímco Británie uzavřela přímou dohodu s Hitlerem, od které si slibovala zklidnění situace v Evropě. Tento přístup lze pokládat za počátek uplatňování politiky appeasementu.⁴¹ *„Námořní dohoda také znamenala, že Velká Británie dává přednost usmiřování protivníka před spoléháním se na streskou frontu. Tento psychologický rámec byl později nazván politikou appeasementu.“*⁴²

---

⁴⁰ THORNTON, s. 97.

⁴¹ ELLINGER, s. 69–71.

⁴² KISSINGER, s. 314.

Také britský historik Martin Gilbert uvedl ve své knize *The Roots of Appeasement*, že touha veřejnosti po appeasementu byla naplněna, když britská vláda oznámila uzavření britsko–německé námořní dohody, která umožnila Německu vybudovat vlastní námořní loďstvo. Podle Gilberta tím začalo období politiky appeasementu slibující zachování míru. Nabízí se však otázka, zda bylo uzavření dohody opravdu tak výhodné, jak britská vláda prohlašovala. Dohodu kritizoval Churchill, který ji považoval spíše za jakési varování před tím, bude-li politika appeasementu pokračovat dál v podobném duchu. Dohoda s Německem navíc komplikovala postavení Británie na půdě mezinárodních vztahů. Francie se cítila být dotčena, že s ní dohoda nebyla konzultována, protože s Německem, na rozdíl od Velké Británie, přímo sousedila. Sovětské Rusko bylo krokem Velké Británie rovněž zaskočeno, protože tím v podstatě předalo německému loďstvu kontrolu nad Baltským mořem.

V době jednání o námořní dohodě nepochybovali Baldwin, Neville Chamberlain, Anthony Eden nebo lord Halifax o Hitlerově důvěryhodnosti. Každý z nich věřil, že uzavřená dohoda povede k udržení míru a zachování rovnováhy sil v Evropě. Rozhodli se přiklonit k této myšlence i přes mnohé varovné signály a ignorovali možné nebezpečí, které Hitler v té době představoval.⁴³

5.4 Reakce mocností na válku v Habeši

Habešské války zahrnovaly konflikty spojené s úsilím Itálie ovládnout Etiopii v letech 1895–1896 a 1935–1936. Když Itálie plánovala z Etiopie vytvořit svůj vlastní protektorát, vypověděl etiopský císař Menelik II. italsko–etiopskou smlouvu z 2. května 1889. Itálie reagovala vpádem do země, nicméně 1. března 1936 byla nakonec poražena a přinucena podepsat Addisabebskou mírovou smlouvu, v níž uznala nezávislost Etiopie. Svou nadvládu si udržela jen v Eritreji.

Snaha o ovládnutí Etiopie se v Italech probudila znovu po nástupu fašistů k moci. V červnu 1935 navštívil Eden, ministr pro Společnost národů, italského vůdce

---

⁴³ GILBERT, Martin, *Nostra Maxima Culpa*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 35–37.

Mussoliniho, aby navázal na britsko–italské diplomatické sblížení. Během tzv. římských jednání se Eden pokusil italský zájem vyřešit výměnou území. Podle tajných návrhů se Habeš měla vzdát podstatné části svého území ve prospěch Itálie výměnou za získání přístupu k moři odstoupením jednoho z britských přístavů v Somálsku. Mussolini tajné britské návrhy v srpnu odmítl.

Po dlouhých přípravách zahájila nakonec italská armáda 3. října 1935 bez vypovězení války útok na Etiopii. Hlavní úder vedla z Eritreje pod vedením generála De Bona. Z počátku postupovali Italové rychle do nitra země, ale už v listopadu zpomalily jejich postup etiopské jednotky, které využívaly znalosti místního terénu. Italové již nechtěli opakovat svůj neúspěch, a proto zahájili brutální vyhlazovací válku za použití bomb a bojových plynů. V březnu 1936 se nezdařil etiopský pokus o protiútok a císař Haile Selassie I. přijal exil ve Velké Británii. Po pádu města Addis Abeby vyhlásil Mussolini 9. května 1936 zřízení italského impéria ve východní Africe a italský král Viktor Emanuel III. byl prohlášen etiopským císařem. V Etiopii však pokračovala partyzánská válka, kterou se nepodařilo Italům zlikvidovat do jara 1941, kdy se jejich panství po britské ofenzivě rozpadlo.⁴⁴

Habešská válka ukázala slabost Společnosti národů, která na italskou agresi dokázala reagovat pouze protesty a ekonomickými sankcemi. Rada Společnosti 8. října 1935 konstatovala, že Itálie svým agresivním útokem na Habeš porušila stanovy Společnosti národů a doporučila uvalit na Itálii ekonomické embargo. Společnost národů tak poprvé za svou existenci uvalila ekonomické sankce na jeden ze svých členských států. Británie však zároveň zajistila, aby se embargo nevztahovalo na vývoz ropy do Itálie. Tento krok by totiž znamenal skutečné vyhrocení vztahů s Itálií a současně ukončení italského vyvažování sílícího Německa. Zároveň se Británie obávala italských útoků na své državy – Maltu a Egypt, které pro ni představovaly strategicky významná území. Z pochopitelných důvodů tedy Británie nejevila o Habeš zájem.

Vláda premiéra Baldwina se proto rozhodla potají uspokojit italské nároky. Maurice Peterson, šéf habešského odboru na ministerstvu zahraničí, zahájil jednání s francouzským diplomatem, hrabětem de St. Quentinem. Společně vytvořili plán, který také schválil britský kabinet na mimořádném zasedání 2. prosince 1935 jako základ pro další jednání.

---

⁴⁴ PEČENKA, s. 171–173.

Britský ministr zahraničí Hoare se svým prvním náměstkem Vansittartem nakonec dohodl nový mírový plán, přijatelný pro obě strany konfliktu. Ve dnech 7. a 8. prosince proběhla víkendová jednání ministrů zahraničí Británie a Francie. Výstupem jednání byl tzv. Hoare–Lavalův pakt. Itálie měla získat část habešského území a ekonomické výhody na dalších místech v Habeši. Celý plán měl podléhat závěrečnému schválení Společnosti národů. Když byl tento plán zveřejněn ve francouzských a britských médiích, dočkal se ostrého odsouzení, zejména vzhledem k embargu Společnosti národů. Premiér Baldwin nakonec rozhodl, že Hoarea vyzve k demisi. Zároveň mu mělo být nabídnuto, že pokud odstoupí, označí pakt za svou osobní iniciativu a hlavně zamlčí, že jeho dohodu s Lavalem předběžně schválil kabinet, bude mu po opadnutí vlny hněvu nabídnut jiný vládní post. Hoare tuto nabídku přijal a 19. prosince podal demisi. Novým ministrem zahraničí se 22. prosince 1935 stal Anthony Eden.⁴⁵

Na přelomu let 1935–1936 britská vláda zesílila svůj důraz na dodržování závazků vůči Společnosti národů. Italské dobývání Habeše neprobíhalo kvůli ekonomickým sankcím tak rychle, jak se očekávalo. Dne 26. února 1936 kabinet schválil Edenův návrh, aby Společnost národů zavedla vůči Itálii ropné embargo, což mělo italské vojenské operace ještě více ztížit. Flandin, nový francouzský ministr zahraničí, Brity informoval, že tato záležitost již není pro Francii prioritou, a snažil se upozornit na obavy, že se Německo pokusí vojensky obsadit demilitarizovanou zónu v Porýní. Tato nová krize definitivně odvrátila pozornost od Habeše a Británie svůj návrh na zavedení ropného embarga nakonec nepředložila.

Svou politikou tak ztratila Velká Británie sympatie Říma, aniž by přitom zachránila nezávislost Habeše. Chamberlain na jaře 1936 varoval, že Společnost národů k udržení míru nestačí a přikláněl se ke konceptu jednotlivých mocenských bloků, které měly působit v duchu Společnosti. Dne 10. června 1936 se veřejně vyslovil pro zrušení protiitalských sankcí, které již ztrácely svůj smysl a pouze bránily obnovení lepších vztahů s Římem. Chamberlain postupně upevňoval svou mocenskou pozici, odkud se nakonec posunul až na post premiéra.⁴⁶

---

⁴⁵ ELLINGER, s. 82–91.

⁴⁶ TAYLOR, Telford, *The Abyssinian Crisis*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 68–71.

6 Zhroucení versailleského a locarnského systému

6.1 Krize v Porýní

Oblast v Porýní tvořilo padesát kilometrů široké demilitarizované pásmo, které bylo zřízeno v souladu s články 42. a 44. Versailleské smlouvy. Demilitarizace území měla chránit Francii před možným napadením ze strany Německa. Přestože existence demilitarizovaného pásma byla stvrzena také podpisem Rýnského paktu, posílá Hitler do této oblasti dne 7. března 1936 jednotky wehrmachtu. Myšlenku na obsazení tohoto pásma poprvé vyslovil plukovník generálního štábu Alfred Jodl na zasedání Říšského výboru obrany již v létě 1935.⁴⁷

Hitlera k tomuto riskantnímu kroku inspirovala italská anexe Habeše, respektive celková nečinnost západních mocností a Společnosti národů, které proti Mussolinimu nepodnikly žádnou protiakci. Další záminkou pro obsazení Porýní byla ratifikace francouzsko–sovětské smlouvy z roku 1935, která pro Německo představovala velké nebezpečí. Německo varovalo Francii, že pokud dojde k ratifikaci, bude to považovat za porušení Locarnských smluv. Hitler tak již v polovině února 1936 začal vyhlížet vhodný moment pro obsazení Porýní a doufal, že se setká s obdobnou reakcí ze strany západních mocností, stejně jako tomu bylo v případě napadení Habeše. Dokonale tím tak využil politiku appeasementu ve prospěch Německa, když správně předpokládal, že reakcí Velká Británie a Francie nebude vojenská protiakce.⁴⁸

Již v listopadu 1935 se objevovaly na britském ministerstvu zahraničí obavy z německého nebezpečí. Eric Phipps, britský velvyslanec v Berlíně, varoval vládu, že německé ambiciózní kroky mohou skončit jedině válkou. Phipps dále dodal, že Hitler zamýšlí získat zpět koloniální državy a expandovat ve východní Evropě. Napadení Habeše tak měl být pouze začátek.⁴⁹ Ralph Wigram a Orme Sargent představili dne 21. listopadu 1935 memorandum, které obsahovalo tři možné politické scénáře pro Británii. První možnost doporučovala vládě vyčkat reakce západních mocností, a zda bude dosaženo kompromisního přístupu vůči Německu, případně zda bude nutné udržovat ve správných mezích německé nároky silou. Druhá možnost navrhovala obklíčení

---

⁴⁷ NÁLEVKA, s. 128.

⁴⁸ SHEN, Peijian, *The Age of Appeasement. The Evolution of British Foreign Policy in the 1930s*, Stroud 1999, s. 100.

⁴⁹ Tamtéž, s. 104.

Německa a vytvoření bloku vůči německé expanzi sjednocením Francie, Ruska, Belgie, Itálie a zemí východní Evropy, Československa, Rumunska, Polska, Rakouska, Jugoslávie, Bulharska a Maďarska. Poradci ministra zahraničí však tyto dvě alternativy odmítli ve prospěch třetí varianty, kterou bylo udržování stávající politiky appeasementu, prohlubování vzájemné podpory bývalých spojenců a odstranění křivd spáchaných na Německu dříve, než podnikne vojenský útok.

Vítězná třetí varianta se stala základní premisou britské politiky appeasementu. Velká Británie se k ní uchýlila mimo jiné také proto, že v případě vypuknutí válečného konfliktu nedisponovala prostředky, které by umožnily jakkoli zvrátit německou expanzivní politiku ve střední a východní Evropě. Velká Británie tak spoléhala na politiku appeasementu jako na jediný možný způsob, jak udržet německou politiku ve východní a střední Evropě v rozumných mezích. Na jiné řešení bylo v této fázi v podstatě pozdě, protože Hitlera již nebylo možné zastavit. Postupem času tak bylo čím dál tím více jasné, že Hitler bude své požadavky stupňovat a brzy ho nebude možné uspokojit žádným dalším ústupkem. Z ministerstva zahraničí se tak kromě výše zmíněného memoranda ozývaly také varovné signály adresované britské vládě, která měla přehodnotit uzavírání dohod s Německem s tím, že se německé ambice ve střední a východní Evropě mohou setkat s odporem dotčených zemí.⁵⁰

Přes všechna varování prosazovalo ministerstvo zahraničí politiku appeasementu v podobě Vansittartova memoranda zveřejněného 3. února 1936, kterým se měla nadále britská vláda řídit. Memorandum bylo v podstatě jakousi analýzou německého problému, která opět zdůrazňovala nutnost usmíření s Německem a prosazování politiky appeasementu. Memorandum obsahovalo doporučení, aby vláda usilovala o jednání, jejichž výsledky budou trvalého charakteru. Jednání nemají být vedena na základě požadavků formulovaných pod hrozbou vojenského tlaku. Velká Británie se měla vyhnout konfliktu za každou cenu, a proto se svou zahraniční politikou snažila napomáhat hospodářskému oživení Německa a tím zmírnit napětí vyvolané poválečným vývojem. Jakékoliv ústupky však měly být nabízeny pouze jako součást konečného urovnání.

---

⁵⁰ SHEN, s. 106.

Premiér Baldwin sestavil dne 14. února výbor pro vyhodnocení politiky vůči Německu a dalších možných ústupků Velké Británie. Členy výboru byli kromě premiéra také MacDonald, Chamberlain, Eden, lord Halifax a další tři ministři. Dne 17. února diskutoval výbor o možných ústupech vůči Německu, jako bylo například vrácení jedné nebo více bývalých německých kolonií, dohoda o surovinách a upuštění od demilitarizované zóny. MacDonald tvrdil, že Británie musí být připravena zaplatit vysokou cenu, aby se Německo vrátilo do Společnosti národů. Chamberlain rovněž souhlasil s Edenem v tom, že Hitler by měl být usmiřován a appeasement by se neměl opouštět.⁵¹

Začátkem března britské ministerstvo zahraničí konzultovalo s belgickou a francouzskou vládou jejich postoj k německému problému. Flandin, francouzský ministr zahraničí, informoval britskou vládu, že pokud Německo znovu obsadí Porýní, Francie bude požadovat přijetí adekvátních opatření, včetně opatření vojenského charakteru. Vzhledem k ratifikaci francouzsko–sovětské smlouvy měl francouzský ministr zahraničí důvod se domnívat, že k napadení Porýní dojde skutečně brzy. Belgie sdělila, že žádné kroky podniknout nehodlá.

V den obsazení Porýní odjel Eden do Chequers, venkovského sídla předsedy vlády, aby zde diskutoval o nebezpečné situaci s premiérem Baldwinem. Oznámil mu, že Francie i Belgie si přejí odsouzení Německa za porušení smlouvy z Versailles a případ má být předložen Radě Společnosti národů s žádostí o brzké setkání locarnských mocností. Oba státníci se však shodli na tom, že nepodpoří žádnou francouzskou vojenskou akci. Eden během dalších jednání navrhoval kroky Německa mezinárodně odsoudit, ovšem bez uvalení dalších sankcí. Zdůraznil, že nově nastolená situace je příležitostí, jak s Hitlerem uzavřít další dohodu a je vhodné tak učinit právě nyní, dokud je kancléř ochotný na jednání přistoupit.⁵²

Po parlamentních debatách odjeli Eden s Halifaxem do Paříže na setkání locarnských mocností bez německé účasti. Flandin zde 10. března oznámil rozhodnutí Francie předložit záležitost Radě Společnosti národů i odhodlání francouzské vlády použít všechny své vojenské, námořní i vzdušné síly dokud nebude obnoveno mezinárodní právo ve své původní podobě. Kromě toho francouzská vláda zdůraznila,

---

⁵¹ COWLING, Maurice, *The Rhineland Crisis*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 75–78.

⁵² SHEN, s. 114–117.

že locarnské mocnosti musí zaujmout společný postoj v Radě a v případě potřeby zahájit společnou vojenskou akci. Eden se naopak snažil přesvědčit své locarnské partnery o britském stanovisku, které v této chvíli spatřovalo ideální příležitost k dosažení dohody s Německem. Eden a Halifax trvali na tom, že jejich politika se snaží o vytvoření dohod, protože alternativa navrhaná francouzskou vládou by nepřinesla uspokojivý výsledek.

Období 30. let 20. století se tak v otázce Německa neslo ve jménu neshod mezi představiteli Velké Británie a Francie. Francouzi nepodpořili Brity při řešení italsko–habešského konfliktu a Británie zase nepodpořila Francii v otázce Porýní. Britská vláda si často stěžovala na nesprávnou interpretaci její role v mezinárodních záležitostech ve francouzském tisku a Francouzi si zase stěžovali na útoky britských novinářů.⁵³

Další vládní jednání se konalo 11. března, kde Eden seznámil ministry s postoji Belgie a Francie. Británie však své názory nezměnila a ještě téhož dne hovořil Eden s německým velvyslancem Leopoldem von Hoeschem o britském stanovisku. Hitler souhlasil pouze s nezvyšováním počtu vojáků v Porýní. V Londýně se následující den sešla Rada Společnosti národů, která sice odsoudila porušení versailleského a locarnského systému, ale návrh uložení sankcí byl zamítnut. Cílem francouzského ministra zahraničí Flandina zde bylo získat britskou podporu. Argumentoval slovy, že pokud Británie nechce zastavit Německo silou, válka bude nevyhnutelná a to i přesto, že Británie bude s Německem uzavírat dohody. Britská strana však nebrala Flandinovy výroky vážně. Flandin pocítoval velké zklamání ze své londýnské mise, protože podporu Británie nezískal. Hitler byl vyzván k vyjednávání o novém uspořádání evropské bezpečnosti. Odpověděl návrhem o paktu neútočení se západními mocnostmi na dvacet pět let. Když Britové požadovali po Hitlerovi další vysvětlení a upřesnění jeho návrhu, Hitler už nezareagoval.⁵⁴

---

⁵³ SHEN, s. 120.

⁵⁴ Tamtéž, s. 122–126.

Na základě pokynů Edena vypracovalo na konci dubna ministerstvo zahraničí sdělení pro Německo, v němž shrnulo všechny nejasnosti panující kolem německého návrhu. Toto sdělení následně 6. května předal Phipps německé straně. Phipps podal zprávu, ve které jasně sdělil, že se Hitler vzdaluje od myšlenky konference nebo jakékoliv formy všeobecného urovnání a nemá v úmyslu odpovídat na další otázky.⁵⁵

Obsazení Porýní německou armádou tak představuje významný mezník 30. let 20. století. Jednalo se zřejmě o poslední možnost spojenců odvrátit vypuknutí druhé světové války. Německo obsadilo Porýní i přesto, že ještě nebylo dostatečně vyzbrojené a francouzská armáda pro něj představovala silného protivníka, kterému se ještě nemohlo rovnat. Podle dostupných informací disponovala v té době Francie šedesáti tisíci muži oproti dvaceti tisícům německých vojáků v Porýní. Začátkem roku 1936 byla navíc Hitlerova pozice na domácí scéně značně oslabena a vedoucí činitelé ministerstva zahraničí považovali obsazení Porýní za příliš riskantní akci. V případě tvrdé odpovědi ze strany Francie by Hitler musel Porýní opustit a vzhledem k jeho nejisté pozici doma by mohl jeho režim také padnout. Vzhledem k tomu, že Francie ani Británie nepodnikly žádnou účinnou akci proti Německu, nezpůsobily tím pouze ztrátu Porýní, ale následně také Rakouska, Československa a Polska.⁵⁶

I přes ztrátu Porýní, trvali poradci ministra zahraničí na pokračování politiky appeasementu, který nadále zůstal základem britské zahraniční politiky vůči Německu. Chamberlain potvrdil v červenci 1936, že Británie nemá jinou možnost než pokračovat v usmiřování s Německem. Ztráta Porýní tak Hitlera povzbudila k anšlusu Rakouska.⁵⁷

Vansittart byl jedním z nejdůležitějších úředníků na ministerstvu zahraničí, který politiku appeasementu prosazoval nejen vůči Německu, ale také vůči Japonsku a Itálii. Po obsazení Porýní se však od této politiky odklonil. Během události v Porýní Eden poprvé použil termín appeasement v diskuzích o německé okupaci. Stále však věřil, že Hitler bude uzavřené dohody respektovat. Dokonce vládě navrhoval další vyrovnání s Německem formou nabídky leteckého paktu a souhlasem s německou expanzí ve střední a východní Evropě. V důsledku Vansittartova pozdějšího protiněmeckého přístupu a Edenovy rezignace v roce 1938 byli dokonce mylně považováni za odpůrce

---

⁵⁵ SHEN, s. 127.

⁵⁶ Tamtéž, s. 99–101.

⁵⁷ Tamtéž, s. 135.

appeasementu. Co se týče Edena, ten i přes některé neshody s Chamberlainem ohledně problematiky Itálie a britsko–americké spolupráce na Dálném východě, jednal zcela v souladu s Vansittartem.

Tehdejší premiér Baldwin nejevil velký zájem o diplomacii a tak řízení zahraničních věcí do značné míry záviselo na Edenovi. Politické diskuze navrhoval Vansittart a rozhodoval Eden, který pak doporučoval navrhovanou politiku kabinetu. Dalo by se říci, že bez Edena a Vansittarta by appeasement nikdy nebyl takový, jaký ho známe. Z tohoto důvodu nemohl být ani jeden z nich považován za odpůrce appeasementu. Můžeme tvrdit, že byli dokonce jeho nejdůležitějšími zakladateli a to zejména směrem k Německu v období 30. let 20. století. Porýní tak představovalo první krok na cestě k další evropské válce. Francie byla připravena o možnost svobodného rozhodování a Velká Británie začala ještě více prosazovat politiku appeasementu.⁵⁸

6.2 Anšlus Rakouska

Dne 5. listopadu 1937 seznámil Hitler své vysoce postavené politiky a představitele armády se svými detailními válečnými plány, které se zaměřovaly především na zajištění dostatečného životního prostoru, ekonomické a hospodářské soběstačnosti a bezpečnosti pro velký německý národ. Obsah tajného jednání byl zachycen v tzv. Hossbachově protokolu. Jednání se účastnili ministr zahraničí Konstantin von Neurath, Hermann Göring, druhý muž v Říši a zástupce Hitlera, ministr války Werner von Blomberg, vrchní velitel armády Werner von Fritsch a vrchní velitel námořnictva Erich Raeder. Prvním územním ziskem se mělo stát Rakousko, poté Československo a následně Polsko. V té době si byl už Hitler jistý tím, že ani Velká Británie ani Francie proti tomuto vývoji nezasáhnou.⁵⁹ Hitler se přitom nikdy netajil svou touhou připojit Rakousko k Německu a svůj záměr popsal již ve svém díle *Mein Kampf*. Německo proto začalo postupně vyvíjet tlak na rakouskou vládu s jediným cílem, naklonit veřejné mínění na svou stranu a přinutit rakouskou vládu, aby dobrovolně odevzdala Rakousko do područí Německa.

---

⁵⁸ SHEN, s. 101–104.

⁵⁹ TAYLOR, s. 139–140.

Lord Halifax, jeden z hlavních představitelů appeasementu, působil v letech 1938–1940 na postu ministra zahraničí Velké Británie. Ještě před svým jmenováním odjel na žádost předsedy vlády v roce 1937 do Německa, aby zde vedl tajné rozhovory s Hitlerem, v nichž měl potvrdit politický nezájem Británie na dalším osudu střední a východní Evropy. Před svým odjezdem prostudoval ještě klíčové memorandum britského velvyslance Hendersona o budoucnosti britsko–německých vztahů z května 1937, v němž nastínil hlavní podstatu vrcholné fáze politiky appeasementu. Za hlavní německé cíle považoval připojení Rakouska, Sudet a další expanzi Německa na východ, přičemž žádný z těchto kroků nepovažoval za narušení britských zájmů. Halifax i Chamberlain tak souhlasili se změnou východoevropského uspořádání za podmínky, že změny musí proběhnout poklidnou cestou.⁶⁰ Británie tím dala Hitlerovi jasně najevo, že v případě napadení kterékoliv země této oblasti nepodnikne žádná opatření. Právě během tohoto jednání nabyl Hitler své sebevědomí a tak postupně začal připravovat válečné plány na začlenění střední a východní Evropy do své Říše.

Zpočátku se opravdu chtěl vyhnout přímému vojenskému střetu, proto se anexe Rakouska rozhodl dosáhnout postupnou destabilizací jeho společenského a politického prostředí, které v té době bylo samo o sobě velmi nestabilní. V únoru 1938 se uskutečnila schůzka Hitlera s rakouským kancléřem Kurtem Schuschniggem, na které Hitler předložil své požadavky na amnestii uvězněných nacistů, jmenování vůdce rakouské NSDAP Arthura Seyss–Inquarta ministrem vnitra, Hanse Fischböcka ministrem financí a dále požadoval vytvoření hospodářské unie mezi oběma zeměmi. Schuschnigg se zpočátku pokoušel těmito požadavkům vzdorovat, ale nakonec kapituloval s vědomím, že kdyby neustoupil, Hitler by přistoupil k okamžité okupaci Rakouska.

Když se Schuschnigg vrátil zpět do Vídně, pokoušel se bojovat za rakouskou nezávislost pomocí referenda, které mělo rozhodnout o dalším osudu Rakouska. Hlasující měli volit mezi obnovou monarchie nebo připojením Rakouska k Německu. Schuschnigg navzdory neklidné situaci v zemi věřil, že referendum dopadne v neprospěch Německa. Tyto kroky však jen urychlily Hitlerovy přípravy k anšlusu Rakouska a Hitler vydává pokyn k výměně Schuschnigga za Seyss–Inquarta. Prezident

---

⁶⁰ ELLINGER, s. 131–138.

Wilhelm Miklas váhal se jmenováním Seyss–Inquarta, zatímco rakouští nacisté vyšli do ulic, aby oslavovali Hitlera a hrozili Miklasovi oběšením, pokud nepřijme požadavky Berlína. Miklas nakonec odvolal Schuschniggovu vládu a poručil armádě, aby nekladla Němcům odpor. Rakousko následně zaslalo do Říše tzv. Seyss–Inquartův telegram, který žádal Německo o pomoc „*při obnovení pořádku a udržení míru a klidu*“. Německé jednotky vstoupily 11. března 1938 na rakouské území a následujícího dne Seyss–Inquartova vláda odsouhlasila připojení Rakouska k Říši. Schuschnigg byl poté poslán do koncentračního tábora, stejně jako mnoho jiných Hitlerových odpůrců. Hitler si anšlus nechal ještě potvrdit lidovým hlasováním, ve kterém s anexí souhlasilo přes 99 % obyvatel Rakouska.⁶¹

Chamberlain, který v té době zastával post ministerského předsedy, byl rozhodnutý hájit britský appeasement za každou cenu. Británie tak nadále zastávala názor, že Německo je právem nespokojenou zemí, která má pro své kroky opodstatněné důvody. Chamberlain věřil, že jeho programové ustupování celkovou situaci uklidní a současně neměl obavy z toho, že by Velká Británie a Francie nebyly německým požadavkům schopny v případě potřeby čelit. Velká Británie nahlížela na nacismus jako určitou formu prevence proti šíření sovětského bolševismu. V něm spatřovala větší hrozbu než v Hitlerovi, jehož plány v podstatě schvalovala pod podmínkou, že územní změny nastanou formou pokojného vývoje, nikoliv vojenským útokem.

Vzhledem k vleklým hospodářským a politickým problémům shledávali Rakušané ve spojení s Německem východisko ze svých ekonomických problémů, včetně vyřešení tzv. židovské otázky, která oba národy silně spojovala. Po vypuknutí hospodářské krize začala veřejnost židy veřejně napadat a obviňovat z politických, hospodářských a společenských problémů své země.⁶² Rakouský lid tak vítal Hitlera coby svého osvoboditele, který jim dával naději na lepší zítřky ve srovnání s dosavadní vládou, s níž nebyla společnost dlouhodobě spokojena. Velká Británie a Francie podle očekávání nepodnikly žádnou akci. Sovětský svaz však anšlus odsoudil a dne 17. března požádal o svolání konference evropských velmocí, aby jednala o zajištění míru a

---

⁶¹ PEČENKA, s. 26–27.

⁶² BUKEY, Evan Burr, *Hitlerovo Rakousko. Jedna říše, jeden národ*, Praha 2002, s. 43–46.

kolektivní bezpečnosti. Velká Británie však tento návrh odmítla.⁶³

6.3 Mnichovská dohoda

Ve dnech 29. až 30. 9. 1938 se uskutečnila Mnichovská konference za účasti představitelů Německa, Velké Británie, Francie a Itálie, jejímž výsledným dokumentem byla Mnichovská dohoda, která rozhodla o osudu Československa. Československo bylo na řadě a mělo se stát, stejně jako Rakousko, další obětí politiky appeasementu. Chamberlain dal Hitlerovi najevo, že pokud nepoužije vojenskou sílu, Británie mu pomůže dosáhnout jeho požadavků diplomatickou cestou.

Ještě předtím však byla do Prahy v srpnu 1938 vyslána mise britských diplomatů vedená lordem Walterem Runcimanem, který byl přijat prezidentem Benešem. Ten měl na místě zhodnotit situaci a zprostředkovat jednání mezi československou vládou a Sudetoněmeckou stranou, která se od nástupu Hitlera k moci začala ztotožňovat s myšlenkou připojení Sudet k Německu. Misi však fakticky řídil proněmecky orientovaný Frank Ashton–Gwatkin.

Sudetoněmecká strana se na příjezd mise svědomitě připravovala a pro Runcimana naplánovala například lovecké víkendy na šlechtických zámcích. Na Červeném hrádku se také 18. srpna Runciman setkal s Konradem Henleinem a Karlem Hermannem Frankem. Henlein se zde prezentoval jako umírněný a nepochopený politik, kterému jde pouze o autonomii sudetských Němců. Na Runcimana učinila přehlídka Sudetoněmecké strany pozitivní dojem a tak stále více tlačil na prezidenta Beneše, aby předložil dostatečně ambiciózní plán, který by Sudetoněmecké straně skutečně vyhovoval.⁶⁴

Dne 30. srpna 1938 prezident Beneš předložil Sudetoněmecké straně nový tzv. třetí plán, který však Strana i Runciman odmítli jako nedostatečný. Runciman se začátkem září několikrát sešel s Benešem, aby ho přesvědčil o nutnosti vypracování nového plánu, který by vycházel z karlovarských požadavků ze sjezdu Sudetoněmecké

---

⁶³ NÁLEVKA, s. 143–146.

⁶⁴ ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka. *Tragédie mnichovské dohody. Skutečná fakta a odhalené mýty*, Brno 2011, s. 85–88.

strany dne 24. dubna 1938.⁶⁵ Československá vláda nakonec 5. září 1938 přijala tzv. čtvrtý plán, který v podstatě splňoval všechny požadavky. V rámci těchto požadavků měla být nastolena například úplná rovnoprávnost Němců a Čechů, přesné ohraničení německých oblastí v Československu a uznání těchto oblastí za samosprávné celky, včetně práva Němců přihlásit se k Říši a jejímu světonázoru.⁶⁶

Sudetoněmecká strana však o žádné jednání ani o autonomii nestála, návrh prezidenta Beneše odmítla a místo toho vyvolala v pohraničí povstání. Dne 12. září 1938 tak lord Runciman přihlížel pochodňovému průvodu Němců, kteří skandovali: „*Lieber Lord, mach' uns frei von der Tschechoslowakei!*“ Ve své zprávě však navzdory všemu označil za hlavního viníka krachu své mise Henleina, vůdce Sudetoněmecké strany, a Franka, který v té době působil jako státní tajemník Úřadu říšského protektora. „*Odpovědnost za konečné rozbití jednání musí být podle mého názoru přičtena panu Henleinovi a panu Frankovi a těm jejich stoupencům v zemi i v zahraničí, kteří je pobízeli k extrémním a neústavním činům.*“ V odstoupení pohraničních oblastí Československa Německu přesto spatřoval jediné možné východisko pro vyřešení česko–německého problému.⁶⁷

Premiér Chamberlain shledával v postupné likvidaci samostatného Československa jedinou cestu, jak se vyhnout válečnému konfliktu. V případě ozbrojeného střetu s Německem by totiž do války musela vstoupit Francie, vázaná k Československu spojeneckou smlouvou, a posléze také Velká Británie. Vyslání Runcimanovy mise tak schválila i francouzská diplomacie, která v ní současně spatřovala možnost přesunout odpovědnost za řešení vztahu západních mocností k Československu na Británii.⁶⁸

Ačkoliv s Runcimanovou misí souhlasil i Churchill, který věřil, že se mu podaří obě strany přátelsky urovnat, byla již od počátku odsouzena k nezdaru, protože nebylo prakticky možné přivést československou vládu a představitele sudetských Němců k oboustranně přijatelné dohodě. Následovaly další mise, tentokrát mise premiéra Chamberlaina, které mířily přímo do německého Berchtesgadenu a Godesbergu.⁶⁹

⁶⁵ ELLINGER, s. 182–184.

⁶⁶ KÁRNÍK, Zdeněk, *Malé dějiny československé 1867–1939*, Praha 2008, s. 338–340.

⁶⁷ KÁRNÍK, s. 345–348.

⁶⁸ ELLINGER, s. 184–185.

⁶⁹ Tamtéž, s. 188–189.

6.4 Berchtesgaden

Britský premiér došel k rozhodnutí, že v případě selhání pokusů o uklidnění krize v Československu navštíví Hitlera osobně, aby spolu projednali mírové řešení situace. Dne 6. září 1938 svolává k jednání tzv. vnitřní kabinet, jehož členy byli ministr zahraničí lord Halifax, ministr financí Simon a ministr vnitra Hoare. Premiér jim předložil svůj závěrečný plán a sdělil jim, že má v úmyslu navštívit Hitlera v Německu a urovnat českoněmecké spory mírovou cestou.⁷⁰

Hitler přijal britského premiéra 15. září ve své vile Berghof, proslulém Orlím hnízdě na hoře Kehlstein u města Berchtesgaden. Na cestě ho doprovázeli Horace Wilson, hlavní ekonomický poradce vlády, a William Strang za ministerstvo zahraničí. Hitler požadoval okamžité odtržení Sudet od Československa a následné připojení k Říši. Chamberlain se k tomuto požadavku nestavěl odmítavě, nicméně sdělil Hitlerovi, že tento krok bude muset konzultovat se svým kabinetem. Hitler proto navrhl, aby se sešli ještě jednou, tentokrát v Godesbergu v Porýní. Hitler dal Chamberlainovi své slovo, že do té doby nevydá příkaz k vojenskému obsazení Sudet.

Dne 17. září proběhla schůze kabinetu, během níž Chamberlain informoval o své návštěvě v Berghofu. Kabinet se jednoznačně shodl v tom, že jediným východiskem z této krize je vyhovět Hitlerovi a připojit Sudety k jeho Říši.⁷¹

6.5 Vytvoření spojenecké nóty

V Londýně se 18. září na návrh francouzského premiéra Édouarda Daladiera uskutečnily britsko–francouzské rozhovory, kterých se zúčastnil francouzský ministr zahraničí Georges Bonnet. Britskou stranu reprezentovali kromě premiéra také ministři Hoare, Lord Halifax, Simon, dále také poradci Wilson a Vansittart, náměstek britského ministra zahraničí Alexander Cadogan nebo Strang. Chamberlain všechny účastníky informoval o výstupech svého jednání s Hitlerem.

---

⁷⁰ FABER, David, *Mnichov. Krize appeasementu 1938*, Praha 2015, s. 263–267.

⁷¹ Tamtéž, s. 275–283.

Francie souhlasila s odstoupením Sudet Německu výměnou za bezpečnostní záruky pro zbývající území Československa. Velká Británie tak poprvé v moderních dějinách souhlasila s tím, že poskytne bezpečnostní garance středoevropskému státu, čímž rozšířila zónu svých životních zájmů. Výsledkem jednání byla spojenecká nota, která po Československu požadovala dobrovolné odevzdání Sudet Německu výměnou za bezpečnostní garance pro nové území státu. Tato nota byla předána Benešovi 19. září 1938. Podle Churchilla však toto britsko–francouzské ultimátum vůči Československu představovalo faktickou kapitulaci západních mocností před Hitlerem a jeho násilné nacistické rétorice. Obětování malých národů za účelem zajištění míru v Evropě byla podle Churchilla jen honba za přeludem, jehož hlavní hnací silou byla právě britská a francouzská politika appeasementu.

Na nátlak mocností se 21. září československá vláda rozhodla anglo–francouzské ultimátum přijmout. Zemí se začaly šířit protesty proti přijetí britsko–francouzského návrhu a jeho ponižujících požadavků. V pohraničí vypukly pochody henleinovců, kteří skandovali s vlajkami s hákovými kříži a provolávali podporu Hitlerovi. Chamberlain tak mohl na druhé setkání s Hitlerem odjízďet s pocitem klidu, že se mu podařilo přimět Československo k přijetí jeho podmínek.

6.6 Godesberg

Chamberlain odletěl 22. září se svou delegací do Německa, aby se zde setkal s Hitlerem v hotelu Dreesen v Godesbergu. Hitler poděkoval Chamberlainovi za jeho úsilí v otázce připojení Sudet, kterým přiměl s francouzskou vládou Československo k ústupu. Zároveň však dodal, že odstoupení Sudet pro něj není dostačující satisfakcí. Chamberlain přitom počítal s tím, že s Hitlerem doladí jen technické náležitosti požadavků z Berghofu.

Jednání v Godesbergu se mělo původně zabývat způsobem, jakým bude československé pohraničí připojeno k Říši. Hitler však místo toho předložil další územní požadavky, které vůči Československu vnesly také Maďarsko a Polsko. Dále požadoval stažení československého vojska, policie, četnictva a finanční stráže z pohraničních oblastí nejpozději do 1. října. Premiér zdůraznil, že pokud Hitler hodlá

pokračovat ve spolupráci s Velkou Británií, nesmí použít vojenskou sílu. Hitler však reagoval lživým tvrzením, že v pohraničí umírá mnoho Sudetských Němců v důsledku pohraničních nepokojů a z toho důvodu také vydal příkaz k vojenským přípravám. Místo toho tak Hitler Chamberlainovi oznámil, že se v podstatě schyluje k válce, ale současně mu také slíbil, že se prozatím ještě neuchýlí k vojenské akci. Britského premiéra začaly tyto informace značně znepokojovat.

Výsledkem jednání v Godesbergu bylo tzv. Hitlerovo memorandum, nebo také Godesberské memorandum, shrnující požadavky na vyklizení českého pohraničí, které mělo začít již 26. září a které označil Chamberlain jako ultimativní. Mezitím československá vláda vyhlásila všeobecnou mobilizaci. Chamberlain měl Hitlerovo memorandum předat vládě Československa s tím, že jediným ústupkem z jeho strany je posunutí termínu na vyklizení Sudet na 1. října.⁷²

Stupňující se požadavky už Chamberlain nepřijal a doporučil československé vládě vyhlášení všeobecné mobilizace, která byla vyhlášena 23. září 1938. Následujícího dne vyhlásila částečnou mobilizaci také Francie, která oznámila, že v případě napadení Československa splní své závazky plynoucí z československo–francouzské smlouvy o vzájemné pomoci v případě napadení. Britská vláda nařídila 27. září částečnou mobilizaci svých námořních sil.

Den po vyhlášení mobilizace v Československu zaslalo ministerstvo zahraniční velvyslanectvím v Paříži, v Londýně a Moskvě telegram o hladkém průběhu mobilizace. Součástí telegramu bylo také vyjádření, že další ústupky armáda nestrpí. Zároveň probíhala bouřlivá jednání francouzské a britské vlády ohledně případné pomoci napadenému Československu. Československá vláda generála Jana Syrového ve své notě z 25. září Godesberské memorandum odmítla. Souhlasila však s odstoupením území v rozsahu jednání v Berchtesgadenu. Do československo–německých sporů se vložil i americký prezident Franklin Delano Roosevelt, který vyzýval Beneše a Hitlera, aby svůj spor vyřešili mírovou cestou.

Britská vláda vyslovila dne 26. září souhlas s návrhem premiéra Chamberlaina na svolání mezinárodní konference za účasti Německa, Československa a dalších mocností, která měla vyřešit stávající krizi. Arbitrem konference měl být americký

---

⁷² FABER, s. 313–320.

prezident Roosevelt. Situace se v této době však velmi rychle měnila a vyostřovala. Hitler začal vyhrožovat, že pokud československá vláda nepřijme do 14 hodin dne 28. září podmínky Godesbergského memoranda, překročí německé vojsko československou hranici.

Ministr zahraničí Kamil Krofta poslal zástupci Československa u Společnosti národů v Ženevě Dr. Heidrichovi telegram, ve kterém ho požádal, aby v případě zahájení německého útoku na Československo odevzdal Radě Společnosti národů nótu a označil německou agresi vůči Československu jako zločin proti mezinárodnímu právu. Prezident Beneš také žádal britského premiéra Chamberlaina, aby se v případě konání mezinárodní konference mohlo účastnit také Československo. Této žádosti nebylo vyhověno a konference v Mnichově se tak českoslovenští zástupci nesměli aktivně zúčastnit. O osudu Československa tak bylo rozhodnuto „*o nás, bez nás*“.⁷³

Schůzka evropských velmocí Velké Británie, Německa, Francie a Itálie se uskutečnila 29. a 30. září 1938 v Mnichově bez účasti Sovětského svazu. Smlouvu podepsali Hitler, Mussolini, Chamberlain a Daladier. Zástupci Československa byli s textem dohody seznámeni v půl druhé ráno 30. září. Prezident Beneš pod nátlakem smlouvu odsouhlasil, pražská vláda přijala závazek vydat v pěti pásmech od 1. do 10. října 1938 pohraniční území osídlené Němci. Doplnující deklarace zavazovaly Československo předat pohraniční území do tří měsíců také Polsku a Maďarsku. Pod nátlakem 5. října rezignoval prezident Beneš. Československo tak ztratilo celkem 41 000 kilometrů čtverečních svého území a 4,9 milionu obyvatel.

6.7 Po Mnichovu

Dne 30. září 1938 se Chamberlain a Hitler sešli na přání britského premiéra, aby řešili své budoucí vztahy. Výsledkem byl podpis britsko–německé deklarace, která byla základem pro mírové řešení vzájemných sporů. Právě tato dohoda byla oním „*mírem pro naši dobu*“, s nímž se Chamberlain triumfálně vrátil jako velký mírotvorce zpět do Londýna. Britský král Jiří VI. pozval Chamberlaina do Buckinghamského paláce, odkud společně s ním a královnou pokynul shromážděnému davu z balkonu paláce, což bylo

⁷³ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 94–107.

vůbec poprvé, kdy z tohoto místa pokynul někdo jiný než britský monarcha. Nadšení davů ve Velké Británii a Francii nevyplývalo z radosti nad zničením Československa, jehož okolnosti nebyly obyvatelům těchto zemí zcela zřejmé, ale z úlevy, že se již nebudou opakovat hrůzy světové války, jejíž vypuknutí veřejnost očekávala.

Hoare, jeden z vlivných tvůrců politiky appeasementu, odmítal názor, že Británie přijala Mnichov z důvodu své vojenské slabosti. Chamberlain věřil, že je nezbytné v zájmu zachování míru umožnit Sudetským Němcům spojení s říšskými Němci a byl si jistý tím, že Mnichovská dohoda může pomoci k udržení míru v Evropě. Podle Martina Gilberta, autora oficiální biografie Churchilla a významného historika 20. století, však byla politika appeasementu pro Velkou Británii nekonečným sledem ponižujících ústupků, zatímco Mnichovská dohoda byla jakýmsi nouzovým plánem, který měl zajistit mír za cenu dezintegrace Československa. „*Mnichov nebyl nejskvělejší hodinou appeasementu. Mnichov byl jeho perverzí. Byl pokřivením všeho, o co appeasement usiloval.*”⁷⁴

6.8 Debata v Dolní sněmovně po Mnichovu

Premiér získal po uzavření Mnichovské dohody a britsko–německé deklarace většinovou podporu Dolní sněmovny, která schvalovala jeho dosavadní zahraniční politiku. Také průzkumy veřejného mínění společnosti *Mass Observation* uváděly, že 51 % respondentů vyjádřilo souhlas s premiérovými kroky a vyřešením krize v Československu, včetně uzavření Mnichovské dohody.⁷⁵ Clement Attlee, člen Labouristické strany, však ostře kritizoval Mnichovskou dohodu, stejně jako mnoho jiných. Dne 5. října pronesl Churchill jeden ze svých nejslavnějších projevů, ve kterém kritizoval vládu za zradu československé demokracie a za strategickou krátkozrakost, čímž se dostal do otevřeného sporu s Chamberlainem.⁷⁶

Při závěrečném hlasování ohledně vyjádření podpory zahraniční politiky premiéra, které se uskutečnilo dne 6. října, vyjádřilo svůj souhlas 366 poslanců a 144 bylo proti. Hlasování se zdrželo přibližně pětadvacet konzervativců, včetně Churchilla, Edena a Macmillana. Nespokojení konzervativci se rozhodli otevřeně nehlasovat proti

⁷⁴ ELLINGER, s. 237–241.

⁷⁵ Tamtéž, s. 242.

⁷⁶ PARKER, R. A. C, *Neville Chamberlain ve svém kritickém roce*. In: Dějiny a současnost 21,1999, 4, s. 2–7.

Mnichovu, protože se obávali, že v případě vypsaných voleb by jejich neloajalita mohla vyústit v odebrání stranické podpory, což by vyloučilo jejich znovuzvolení.⁷⁷

Chamberlain byl z parlamentní debaty o Mnichovu rozhořčen, protože se necítil být za své zásluhy dostatečně oceněn. Svě sestře tehdy v dopise napsal: „*Celý svět se zdá být plný mé chvály kromě Dolní sněmovny.*”⁷⁸ V říjnu 1938 byl Chamberlain na vrcholu své politické moci. Byl označován za mírotvorce, který zachránil Evropu před vypuknutím války a navzdory výtkám svých odpůrců považoval svou zahraniční politiku za úspěšnou, protože podepsal s Německem dohodu, která Británii ochránila před další válkou.⁷⁹

Robert Alexander Clarke Parker, britský historik specializující se na politiku appeasementu a druhou světovou válku, v jednom ze svých článků uvedl, že Chamberlain jednal v duchu zachování britské nezávislosti. Mírová řešení uzavřená v duchu appeasementu měla přinést nové uspořádání Evropy a uspokojit tak legitimní požadavky Hitlera a Mussoliniho. Chamberlain preferoval mírová jednání spíše než ozbrojený konflikt. Za žádnou cenu se však nehodlal vzdát britské nezávislosti a svobody.

---

⁷⁷ ELLINGER, s. 244.

⁷⁸ PARKER, Alastair, *Nejen o appeasementu*. In: Dějiny a současnost 21, 1999, 1, s. 46.

⁷⁹ ELLINGER, s. 242–247.

7 Závěr

Téma své bakalářské práce jsem rozdělila šesti chronologicky řazených částí, které se dále dělí na jednotlivé podkapitoly. První část nese název *Svět po první světové válce* a věnuje se především popisu důležitých událostí tohoto období. Versailleská mírová smlouva byla podepsána dne 28. června 1919 a s odstupem času ji lze považovat za hlavní hnací sílu touhy Německa po pomstě za ponížení, kterého se mu po první světové válce dostalo. Německo ztratilo značnou část svého území, všechny své kolonie, bylo nuceno přijmout mnoho vojenských a bezpečnostních opatření a splácet válečné reparace, které si nárokovala zejména Francie. Němci velmi těžce snášeli způsob, jakým s nimi bylo zpočátku zacházeno, protože byli označeni za hlavní viníky první světové války. Versailleská smlouva však měla od počátku také své kritiky, kteří upozorňovali na nepřiměřenost požadavků vítězných mocností vůči válkou zničenému Německu. Versailleská smlouva tak místo nastolení nového pořádku v Evropě zavedla příčinu další světové válce, když nový mocenský řád v Evropě nastavila ve prospěch vítězných mocností.

Další část mé práce se zabývá otázkou formování kolektivní bezpečnosti a vzniku Společnosti národů, která se stala základním předpokladem pro zachování míru také po druhé světové válce. Idea Společnosti národů vznikla na základě požadavku amerického prezidenta W. Wilsona, který se stal v poválečném období velkým zastáncem pacifismu. Společnost národů se měla stát novým nástrojem kolektivní bezpečnosti pro zachování světového míru. K jejímu vzniku došlo v roce 1920, nicméně zakládající smlouva nakonec nebyla ratifikovaná Spojenými státy. V konečném důsledku to tedy znamenalo, že Spojené státy, které byly hlavním tvůrcem myšlenky založení této organizace a jejím garantem se nakonec nestaly jejím členem. Společnost národů navíc nedisponovala žádnými donucovacími mechanismy, které by z ní dělaly skutečně politicky i vojensky akceschopnou organizaci, což se ukázalo při anexi Habeše, Rakouska a obsazení Československa.

Další část se zabývá uzavřením Ženevského protokolu coby prostředku mírového řešení sporů, na který později navázaly Locarnské smlouvy, které zároveň uzavírají třetí část této práce. Ženevský protokol měl přispět k lepšímu postavení Společnosti národů. Protokol zavazoval signatáře řešit své spory mírovou cestou a zakazoval útočnou válku. Proces jeho konečného schválení však v tomto případě bojkotovala Velká Británie, bez jejíž účasti pozbýval protokol svého smyslu obdobně jako Společnost národů bez Spojených států. Přestože tento projekt nebyl nikdy realizován, představuje významný mezník meziválečného období, protože připravil příznivé prostředí pro realizaci pacifistické politiky a jeho vliv lze spatřit v dalším bezpečnostním projektu, který nesl název Rýnský garanční pakt.

Idea kolektivní bezpečnosti tedy byla spíše jen politikou proklamací než realitou. Zahraniční politika tehdejších mocností sledovala zejména jejich vlastní mocenské zájmy a idea skutečné kolektivní bezpečnosti byla vyměněna za dočasný mír získaný v důsledku uplatňování politiky appeasementu. Společnost národů, která se měla stát jakýmsi garantem světového míru a současně platformou mezinárodní politiky, kde by se mohly prezentovat také menší a nově vzniklé státy střední a východní Evropy, byla ve skutečnosti neakceschopnou organizací, která nedokázala splnit své cíle. Zanechala zde však důležitý odkaz, který byl dále rozveden po druhé světové válce v podobě Organizace spojených národů, která existuje dodnes.

Politiku appeasementu lze charakterizovat jako politiku ústupků ze strany tehdejších mocností vůči nacistickému Německu, jehož požadavky shledávaly za oprávněné. Hlavním cílem britské politiky appeasementu bylo vedle sledování vlastních mocenských zájmů udržení míru v Evropě a snaha vyhnout se dalšímu světovému konfliktu. Tehdejší mocnosti byly odhodlány zachovat mír za cenu velkých ústupků vůči Německu, které neustále stupňovalo své požadavky. Velká Británie se domnívala, že požadavky Německa jsou vzhledem k podmínkám Versailleské smlouvy naprosto oprávněné. Vycházela proto Německu vstříc pod podmínkou, že Německo nezasáhne do sféry britského vlivu a svých cílů dosáhne diplomatickou cestou bez použití vojenských prostředků. Politika appeasementu se řídila podle plánu Velké Británie, který jasně odděloval její priority od oblastí mimo britský zájem, kam spadala rovněž střední a východní Evropa.

Velká Británie tak činila bez ohledu na geopolitické dopady svých rozhodnutí. Politika appeasementu se tak stala hlavní příčinou postupného rozpadu versailleského i locarnského systému, ovlivňovala neochotu tehdejších mocností řídit se v duchu Společnosti národů a její celková krátkozrakost se stala základem vzniku další světové války. Locarnský systém nastavený v roce 1925 selhal vlastně již při své první zkoušce v březnu 1936, ostatně stejně jako Společnost národů, když německé jednotky za přihlížení západních mocností obsadily demilitarizovanou oblast Porýní.

Velká Británie pokračovala ve své politice ústupků, protože v případě vypuknutí válečného konfliktu nedisponovala prostředky umožňující jakkoliv zvrátit německou expanzivní politiku ve střední a východní Evropě, které navíc nespádala do sféry jejího zájmu. Francie se coby tehdejší druhá nejsilnější země Evropy nechtěla pouštět do konfliktu s Německem bez podpory Velké Británie. Hitler těžil z podpory Velké Británie a všech společných jednání využil k tomu, aby získal čas pro přípravu své země na válku a získal co nejlepší výchozí pozici pro zahájení konfliktu.

Pomyslným vrcholem politiky appeasementu se stala Mnichovská dohoda, která se v roce 1938 stala počátkem konce tehdejšího Československa. Navzdory všem mezinárodním zárukám se nepodařilo zachránit mladý demokratický stát uprostřed Evropy, který měl pro Hitlera až příliš dobrou strategickou polohu. Tehdejší britský premiér Chamberlain shledával v postupné likvidaci samostatného Československa jedinou naději, jak se vyhnout válečnému konfliktu s Německem. Chamberlain byl ve své zemi oslavován jako posel míru, nicméně čím dál tím víc bylo jasné, že se jednalo jen o další čas k přípravě na válku.

Politiku appeasementu Velké Británie lze hodnotit dvojím způsobem. V danou chvíli dokázala vyřešit hrozící konflikt mezi jednotlivými zeměmi v meziválečném období a současně hájit mocenské postavení Velké Británie coby evropské, ale i světové velmoci v rámci Commonwealthu. Politika appeasementu tak měla ochránit zejména Velkou Británii, která byla zaměstnaná správou svého ohromného impéria. Z dlouhodobého hlediska však lze na appeasement nahlížet jednoznačně negativně. Hitler si kladl postupem času čím dál tím více požadavků a Velké Británii muselo být v době uzavření Mnichovské dohody jasné, že válka byla pouze odložena. Můžeme tedy tvrdit, že za cenu velkých ústupků, které se tehdy Velké Británii zdály být jen marginální, dosáhla Británie svou krátkozrakou politikou falešného míru.

V tradičních teoriích mezinárodních vztahů je appeasement považován za nedílnou součást procesu rovnováhy sil, jehož cílem je omezovat ohniska vzniku mocenských konfliktů. V poválečném období se však tato politika stala synonymem zbabělosti a slabosti. Politika appeasementu tak získala navždy hanlivý význam a to jak v rámci společenského vnímání, tak mezi historiky.

8 Seznam použité literatury

- BŘACH, Radko, *Ženevský protokol o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1924*. In: *Historie a vojenství* 41, 1992, 6, s. 30–47.
- BUKEY, Evan Burr, *Hitlerovo Rakousko. Jedna říše, jeden národ*, Praha 2002.
- COWLING, Maurice, *The Rhineland Crisis*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 71–75.
- ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, *Tragédie mnichovské dohody. Skutečná fakta a odhalené mýty*, Brno 2011.
- ELLINGER, Jiří, *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940*, Praha 2009.
- FABER, David, *Mnichov. Krize appeasementu 1938*, Praha 2015.
- GILBERT, Martin, *Nostra Maxima Culpa*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 27–37.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *Malé dějiny československé 1867–1939*, Praha 2008.
- KISSINGER, Henry, *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Praha 1999.
- MCLEAN, Iain, MCMILLAN, Alistair, *The Concise Oxford Dictionary of Politics*, Oxford 2009.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století*, Praha 2000.
- NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement. Britský pokus zabránit druhé světové válce*, Líbeznice 2006.
- NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman, *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*, Plzeň 2013.
- NOVOTNÝ, Lukáš, *Velká Británie, Konzervativní strana a vznik Společnosti národů*. In: *Historický obzor* 21, 2010, 7/8, s. 178–188.
- PARKER, Alastair, *Nejen o appeasementu*. In: *Dějiny a současnost* 21, 1999, 1, s. 44–47.
- PARKER, R. A. C, *Neville Chamberlain ve svém kritickém roce*. In: *Dějiny a současnost* 21, 1999, 4, s. 2–7.
- PEČENKA, Marek a kol., *Encyklopedie moderní historie*, Praha 1999.
- SHEN, Peijian, *The Age of Appeasement. The Evolution of British Foreign Policy in the 1930s*, Stroud 1999.

TAYLOR, A. J. P., *Příčiny druhé světové války*, Bratislava 2006.

TAYLOR, Telford, *The Abyssinian Crisis*. In: ADAMS, R. J. Q. (ed.), *British Appeasement and the Origins of World War II*, Lexington 1994, s. 63–73.

THORNTON, Bruce S., *The Wages of Appeasement. Ancient Athens, Munich, and Obama's America*, New York 2011.

9 Resumé

The topic of my thesis is „*The Policy of Appeasement in the 1930s*“. The main aim of my work is to explain the role of the appeasement in important international affairs of the British foreign policy. Another interrelated topic is the history and conception of collective security under the League of Nations in Europe. The role of the League was supposed to be strengthened by the Geneva Protocol establishing the rule based on peaceful settlement of any conflict between the member states.

British policy of the appeasement appeared straight after the signing of Treaty of Versailles with Germany in 1919 and became a major part of the British foreign policy until the outbreak of World War II. In fact, the Versailles system failed when Hitler ordered his troops to occupy the Rhineland in 1936.

The topic of the thesis is splitted into six parts. The first chapter is about the Paris Peace Conference and Treaty of Versailles. Following part of the thesis point at the conception of the collective security, which became a foundations of the peace after the World War II. This part also includes the League of Nations, Geneva protocol and Locarno Treaties. Fourth part is focused on the policy of appeasement and its impact on the situation in Europe. Fifth part describes the situation in Europe when Hitler was named Chancellor of Germany in the year 1933. The very last part of my bachelor work is focused on failing the Treaties of Versailles and Locarno, signing of Munich Agreement and the beginning of the Nazi Germany territorial expansion.